

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio). Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Melamies, I. 2021. Paliskunta – pohjoisen erityislaatuinen työyhteisö. Lumen – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti (1).

URL: <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=361f7591-b222-47f4-895c-d2c545e922bc>

Paliskunta – Pohjoisen erityislaatuinen työyhteisö

Iida Melamies, fysioterapeutti YAMK, projektipäällikkö, Tulevaisuuden biotalous, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: hankkeet, paliskunnat, poronhoito, työhyvinvointi, työyhteisöt, yhteisöllisyys

Suomessa poronhoitoalue kattaa yli kolmanneksen koko maan pinta-alasta. Poronhoitoalue on edelleen jaettu pienemmiksi hallinnollisiksi alueiksi, joita kutsutaan paliskunniksi. Paliskunnat eivät noudata kuntarajoja, vaan voivat sijaita useamman kunnan alueella. Jokainen poronhoitaja kuuluu johonkin paliskuntaan. (Paliskuntain yhdistys 2020a.)

Yhteisöllisyys paliskunnissa

Poronhoito on pohjoisen alkuperäiselinkeino, joka perustuu luonnosta elämiseen ja siellä työskentelyyn. Poronhoitajat toimivat yksityisyrittäjinä saaden tulonsa omista poroistaan, mutta ovat toisaalta osa suurempaa työyhteisöä muiden saman paliskunnan poronhoitajien kanssa. Paliskunnan yhteisiin töihin kuuluvat esimerkiksi porojen kokoaminen poroerotuksiin ja vasanmerkityksiin, kun taas yksin, perheen tai tokkakunnan kanssa huolehditaan esimerkiksi porojen mahdollisesta hoidosta, tarhauksesta tai paimennuksesta. Poronhoitajan ammatti periytyy yleensä sukupolvelta toiselle, jolloin paliskuntayhteisöönkin liittyy usein jo syntymän kautta (Paliskuntain yhdistys 2020b).

Paliskunnat sisältävät kokonaisia perhekuntia ja monet sen osakkaat ovatkin siten sukulaisuussuhteissa toisiinsa nähden. Tämän myötä paliskunnan jäseniä sitoo työn lisäksi myös monenlaiset muutkin siteet ja yhteisöön kuuluvat oleellisena osana työikäisten lisäksi lapset ja eläkeläiset. (Majuri 2020, 24.) Poronhoito onkin omanlaisensa kulttuuri juuri sen yhteisöllisyyden, ylisukupolvisuuden sekä kiinteän luontoyhteyden vuoksi. Paliskunnat ovat pohjoisen erityislaatuisia työyhteisöjä.

Poronhoitajan kaksoisrooli yksityisyrittäjänä osana laajempaa työyhteisöä voi olla joskus haastavaa etenkin, jos omat tavoitteet ovat ristiriidassa paliskunnan yhteisten tavoitteiden kanssa. (Melamies 2016, 31.) Kuitenkin juuri yhteisöllisyyttä pidetään tärkeänä osana poronhoitotyötä (Sandqvist 2013, 7). Yhteisöllisyyteen perustuvassa työssä tärkeinä asioina pidetään muun muassa itseohjautuvia työryhmiä, sujuvaa ja avointa tiedonkulkua sekä kaikkien työntekijöiden monipuolista ammattitaitoa, yhteisvastuuta toiminnan kokonaisuudesta sekä keskinäistä auttamista ja tukemista työryhmien sisällä ja niiden välillä (Engeström 1998, 28–29). Sujuva yhteistyö muiden kanssa on edellytys poronhoitotöiden kuten porojen kokoamisen onnistumiselle: yksin on vaikea kuljettaa tokkaa aitaan.

Paliskunnan yhteisöllisyyden keskiössä ovat siis yhdessä tehtävät poronhoitotyöt. Jotta ne voisivat sujua parhaalla mahdollisella tavalla, vaatii se avointa ilmapiiriä paliskunnassa ja pyrkimystä mahdollisista näkemyseroista huolimatta yhtenäiseen näkemykseen tehdä työtä. Yhteisöllisyyttä paliskunnassa synnyttävät ja pitävät yllä muun muassa toimiva johtaminen, avoin vuorovaikutus, keskinäinen luottamus, yhteiset pelisäännöt ja yhteiset tapaamiset. Näihin asioihin on kiinnitettävä huomiota ja niitä tulee tarvittaessa kehittää, jotta työt sujuisivat mahdollisimman hyvin. (Melamies & Takkula 2019, 6, 12-13.) Monet asiat, jotka ovat toimivan työyhteisön takana, ovat myös työhyvinvoinnin edellytys. Työhyvinvointi ei ole työstä erillinen määre vaan sitä syntyy sujuvan työn seurauksena.

Paliskuntatyö muutoksessa

Kuten moni muukin työ, on poronhoito viime vuosikymmeninä kokenut paljon muutoksia. Muun muassa koneellistumisen myötä nopeutunut työtahti yhdessä poronhoitajien kokonaismäärän vähenemisen kanssa ovat luoneet uusia haasteita perinteiselle työyhteisölle. Muutokset näyttävät vähentäneen yhteisön sisäistä sosiaalista kanssakäyntiä ja lisänneen yksittäisten poronhoitajien työtaakkaa. (Melamies 2016, 6, 31.) Uudenlaista ulkoista painetta paliskunnille aiheuttavat esimerkiksi ilmastonmuutos ja globalisaation myötä kasvanut kiinnostus arktisista luonnonvaroista, kun lisääntynyt teollinen maankäyttö uhkaa pirstaloida poroille välttämättömät luonnon laidunmaat. (Luonnonvarakeskus 2020). Lisääntyneet varsinaisten poronhoitotöiden ulkopuoliset työt kuten lausuntojen antaminen kuormittavat etenkin paliskuntien hallintoa. Voisi sanoa, että paliskunnat elävät murroksessa, joka vaatii toimintatapojen muutoksia sen yhteisöllisyyden säilymiseksi.

Lapin Ammattikorkeakoulu on ollut mukana kehittämässä työtä paliskunnissa jo päättyneessä Yhdessä eloa - Paliskunnan kehittäminen verkosto-organisaationa -hankkeessa sekä sen vuonna 2020 alkaneessa jatkohankkeessa Yhteinen poronhoitoalue. Molempien hankkeiden tavoitteena on ollut parantaa tuottavuutta ja poronhoitajien työhyvinvointia. Erinäisillä hanketoimenpiteillä pyritään osaltaan edistämään juurikin paliskuntien yhteisöllisyyttä, koska se on kiinteä työhyvinvoinnin osa-alue ja minkä tahansa organisaation tärkeä voimavara. (Hyry-Honka 2020, 9; Lapin AMK 2020; Melamies 2020, 17.) Poronhoitajien työhyvinvoinnin edistäminen taas tukee elinkeinon kehittämistyötä olemalla oleellinen osa työn tuottavuutta, tehokkuutta ja elinkeinon elinvoimaisuutta (Majuri 2020, 25).

Yhdessä eloa -hanke toteutettiin neljässä paliskunnassa ja uusi Yhteinen poronhoitoalue toteutetaan laajemmin poronhoitoalueella. Molempien hankkeiden pääajatus on, että poronhoitajat itse ovat oman työnsä parhaita asiantuntijoita. Yhteinen poronhoitoalue - hankkeen tukemana poronhoitajat pääsevät kehittämään ja kokeilemaan poronhoitotyöhön sopivia uusia työkäytäntöjä ja yhteisöllisyyden tapoja työhyvinvoinnin lisäämiseksi. Keskiössä tässä työn kehittämisessä ovat johtamisen, neuvottelutaitojen ja viestinnän kehittäminen sekä paliskunnissa olemassa olevan osaamisen tehokkaampi hyödyntäminen työkuormituksen jakamiseksi. Lisäksi hankkeessa on tarkoitus edistää yksittäisten poronhoitajien vuorovaikutusosaamista. (Lapin AMK 2020; Melamies 2020, 17.) Kaikki nämä ovat myös yhteisöllisyyden tärkeitä rakennuspalikoita.

Yhteisöllisyyden tulevaisuus paliskunnissa

Poronhoitajat ovat tottuneet elämään luonnon ehdoilla ja mukautumaan muuttuviin olosuhteisiin. Työntekotavat muuttuvat, mutta tiivis työyhteisö on edelleen olennainen osa poronhoitoa ja ilman sitä poronhoidon harjoittaminen on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Siksi poronhoitajat ovat motivoituneita etsimään uusia toimintatapoja yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi ja sen vahvistamiseksi. Poronhoitajat ovat syntyneet ja eläneet yhteisössä, tietävät sen tuomat edut ja haasteet: voiko parempia tiiviin työyhteisön asiantuntijoita ollakaan? Paliskuntien yhteisöllisyys selvinneekin myös nykyajan tuomista haasteista poronhoitajien oman kehittämistyön myötä.

Kuva 1. Poronhoitajien yhteisöön kuuluvat nuoret ja vanhat (kuva: Iida Melamies)

Kirjoittaja toimii projektipäällikkönä Lapin AMKn Yhteinen poronhoitoalue -hankkeessa, jonka rahoittaa Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus Euroopan sosiaalirahastosta.

Lähteet

Engeström, Y. 1998. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Edita.

Hyry-Honka, O. 2020. Yhdessä eloa. Teoksessa K. Majuri, I. Melamies & T. Takkula (toim.) Poronhoitotyötä kehittämässä. Miten rakentaa työelämäyhteistyötä hankkeessa? Rovaniemi: Lapin Ammattikorkeakoulu, 23-26. Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 2/2020. Viitattu 29.12.2020

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333548/B%20%202020%20Majuri%20Melamies%20Takkula.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Lapin AMK 2020. Yhteinen poronhoitoalue -hanke. Viitattu 29.12.2020
www.lapinamk.fi/yhteinenporonhoitoalue

Luonnonvarakeskus 2020. Porolaitumet. Viitattu 29.12.2020 <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/maatalous-ja-maaseutu/porotalous/porolaitumet/>

Melamies, I. 2016. Poronhoitajien työsuojelun kehittäminen. Lapin Ammattikorkeakoulu. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. YAMK-opinnäytetyö.

Melamies, I. & Takkula, T. 2019. Yhdessä eloa. Hyviä käytäntöjä poronhoitotyöhön. Yhdessä eloa - Paliskunnan kehittäminen verkosto-organisaationa -hanke. Lapin Ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.12.2020 https://issuu.com/paliskunnat/docs/yhdessa_elo_hyvia_kaytantoja_poronhoitotyohon_201

Melamies, I. 2020. Poronhoitotyötä kehittämässä - Paliskunnan kehittäminen verkosto-organisaationa -hanke. Teoksessa K. Majuri, I. Melamies & T. Takkula (toim.) Poronhoitotyötä kehittämässä. Miten rakentaa työelämäyhteistyötä hankkeessa? Rovaniemi: Lapin Ammattikorkeakoulu, 23-26. Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 2/2020. Viitattu 29.12.2020 <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333548/B%20202020%20Majuri%20Melamies%20Takkula.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Majuri, K. 2020. Työelämäyhteistyötä poroelinkeinon kanssa. Teoksessa K. Majuri, I. Melamies & T. Takkula (toim.) Poronhoitotyötä kehittämässä. Miten rakentaa työelämäyhteistyötä hankkeessa? Rovaniemi: Lapin Ammattikorkeakoulu, 23-26. Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 2/2020. Viitattu 29.12.2020 <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333548/B%20202020%20Majuri%20Melamies%20Takkula.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Paliskuntain yhdistys 2020a. Paliskunnat. Viitattu 29.12.2020 <https://paliskunnat.fi/poro/poronhoito/paliskunnat/>

Paliskuntain yhdistys 2020b. Poromiehen ammatti. Viitattu 29.12.2020 <https://paliskunnat.fi/poro/poronhoito/poromiehen-ammatti/>

Sandqvist, D. 2013. Jag tror att jag förstår...: En kvalitativ studie av behandlares föreställningar och upplevelser av rensköttande samer i terapi. Examensuppsats. Psykoterapeutprogrammet psykodynamisk inriktning. Umeå: Umeå Universitet. Viitattu 29.12.2020 <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:737911/FULLTEXT01.pdf>